

FILOZOFSKI FAKULTET
UNIVERZITET U NOVOM SADU

Izveštaj o rezultatima evaluacije kvaliteta uslova studiranja i nastavnog procesa
za akademsku 2015/16. godinu

Izveštaj pripremile:

dr Tanja Jevremov

dr Bojana Dinić

dr Biljana Lungulov

Novi Sad, oktobar 2016.

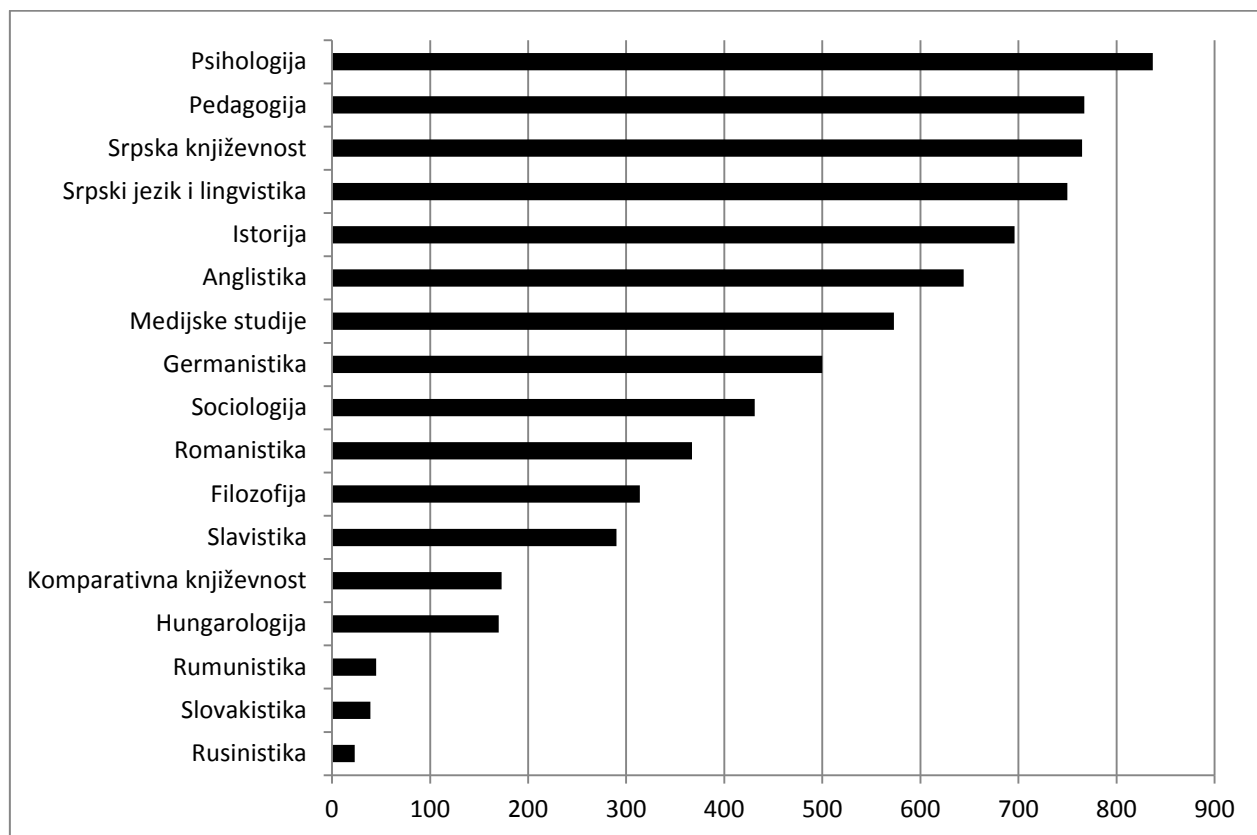
1. Odziv studenata i opis uzorka

Evaluacija kvaliteta uslova studiranja i nastavnog procesa na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu, u toku akademske 2015/2016. godine sprovedena je preko studentskog WEB servisa. Evaluacija nastave u zimskom semestru sprovedena je u periodu od 18. do 21. januara 2016. godine, a u letnjem semestru u periodu od 16. do 25. maja 2016. godine. Dopunska anketa sprovedena je, zbog uočenih tehničkih propusta prilikom sprovođenja ankete posle letnjeg semestra, od 22. do 26. avgusta 2016. godine. Ove akademske godine je obaveštenje o anketi za evaluaciju bilo dato uz prijavu ispita. Izjašnjavanje o popunjavanju ankete bilo je uslov za pristup elektronskom prijavljivanju ispita u januarskom i junskom (dopunska anketa u septembarskom) ispitnom roku, pri čemu su studenti imali mogućnost da se izjasne da ne žele da učestvuju u anketi. Ovakav način promocije i sprovođenja evaluacije doprineo je znatnom povećanju izlaznosti studenata. Anketu za evaluaciju zimskog semestra popunilo je 3.555 studenata, a za evaluaciju letnjeg semestra 3.829 studenata (ukupno 7.384). Za evaluaciju nastavnog procesa dobijeno je ukupno 57.657 procena.

Najveći je odziv studenata upisanih na studijske programe (OAS, MAS, DS) iz obrazovno-naučne oblasti Psihologija (11,3%), pa potom Pedagogija (10,4%) i Srpska književnost (1,4%), Srpski jezik i lingvistika (10,2%). Ovakav odziv je u skladu sa brojnošću studenata upisanih na studijske programe iz navedenih obrazovno-naučnih oblasti (detaljan prikaz izlaznosti po obrazovno-naučnim oblastima dat je na Grafiku 1). Studenti osnovnih akademskih studija čine većinu uzorka odnosno 89% (6.575), pa potom studenti master nivoa studija (690, odn. 9,3%) i doktorskih studija (119, odn. 1,6%). U analizi ovih podataka neophodno je da se ima u vidu činjenica da većina studenata upisanih na master studije nema nastavu u toku letnjeg semestra, a postojećim upitnikom nije predviđena evaluacija predmeta Studijsko istraživački rad i Završni rad, koji čine važan deo kurikuluma master akademskih studija.

U uzorku je zastupljeno 66,6% budžetskih studenata (4.918), 33% (2.438) samofinansirajućih i 0,4% (28) stranih studenata. Polna struktura studenata koji su ispunili anketu je u skladu sa polnom strukturom studenata Filozofskog fakulteta: 77,8% (5.748) uzorka čine studentkinje i 22,2% (1.636) uzorka čine studenti. Ako se posmatra zastupljenost studenata s određenim prosečnim uspehom, 40% studenata koji su ispunili anketu čine studenti s prosečnom ocenom u rasponu od 7,50 - 8,49 (2.957),

pa potom od 8,5 - 9,49 (2.343, tj. 31,7%), dok je manji broj studenata čija je prosečna ocena ispod 7,5 ili iznad 9,50. Na osnovu izloženih karakteristika studenata može se zaključiti da je ona u skladu sa strukturom studenata Filozofskog fakulteta.

Grafik 1. Odziv studenata po obrazovno-naučnim oblastima koje se izučavaju na Filozofskom fakultetu

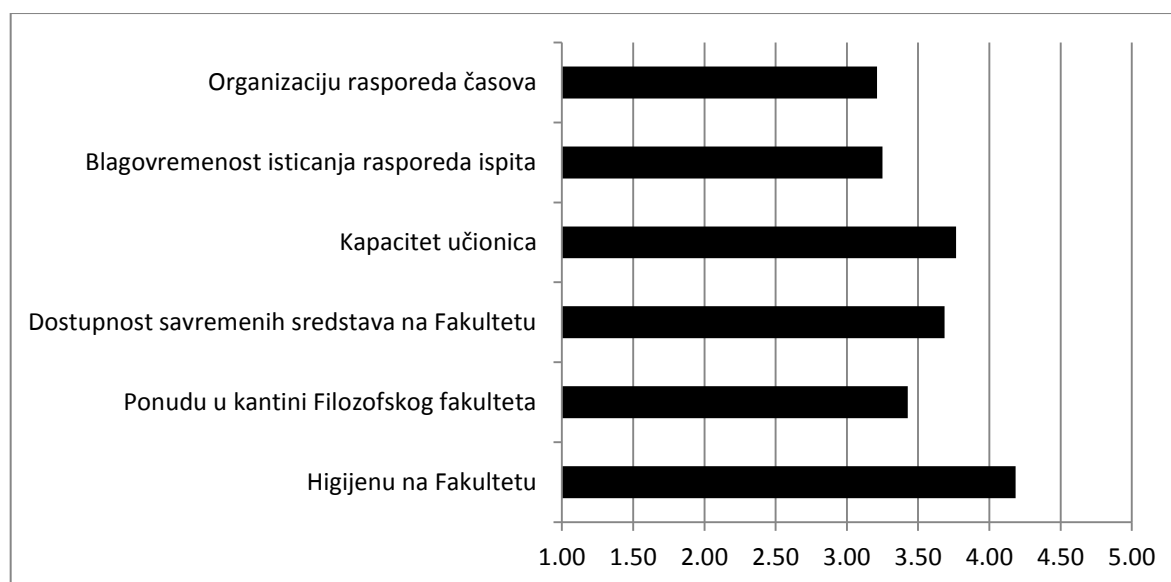
2. Rezultati evaluacije

Elektronskim upitnikom procenjena su dva aspekta kvaliteta studiranja: (1) opšti uslovi studiranja i (2) nastavni proces. U akademskoj 2015/16. godini primenjena je anketa koja je modifikovana tokom akademske 2013/14. godine u skladu sa zapažanjima i sugestijama koje su iznete u okviru izveštaja za prethodne akademske godine.

2.1.1. Rezultati evaluacije kvaliteta uslova studiranja

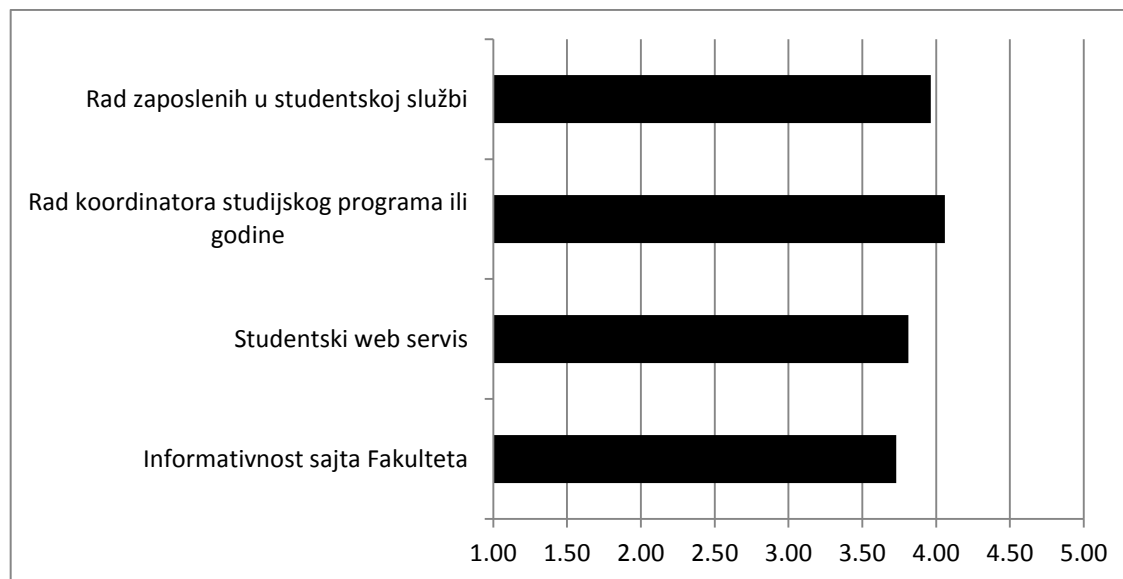
Na osnovu procena studenata o kvalitetu uslova studiranja može se videti da su svi aspekti uslova studiranja na Fakultetu generalno ocenjeni prosečnim ili iznadprosečnim ocenama (Grafici 2-5). Opšta ocena uslova studiranja je prosečna ($AS = 3,70$, $SD = 1,12$).

U slučaju ocene organizacionih aspekata uslova studiranja, najbolje nje ocenjena higijena na Fakultetu, a nešto lošije organizacija rasporeda časova i blagovremenost ispitivanja rasporeda ispita, mada su ocene u domenu prosečnih (Grafik 2).

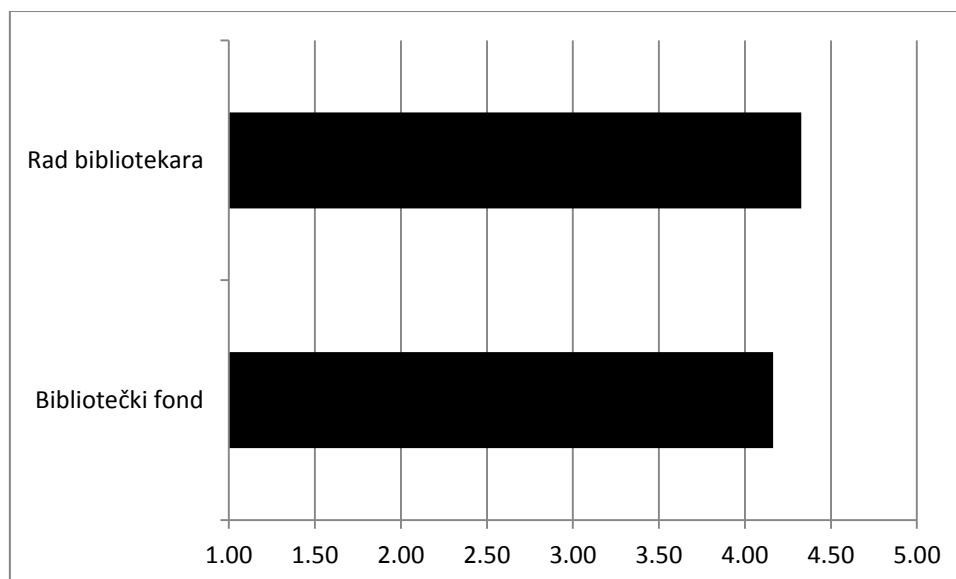
Grafik 2. Prosečne ocene organizacionih aspekata uslova studiranja na Filozofskom fakultetu
(raspon mogućih odgovora je od 1 do 5)

U slučaju ocene aspekata koji se odnosi na pružanje informacija studentima, ocene su uglavnom ujednačene i kreću se oko prosečnih, pri čemu nešto višu ocenu ima rad koordinatora studijskih programa ili godine (Grafik 3).

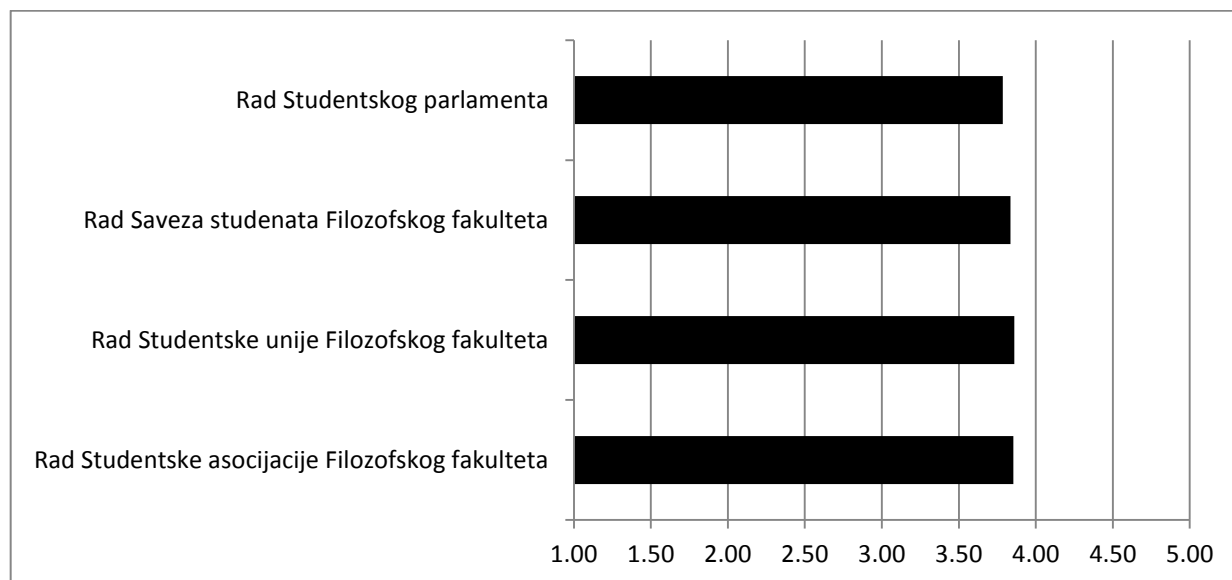
Grafik 3. Prosečne ocene aspekata informativnosti u okviru uslova studiranja na Filozofskom fakultetu (raspon mogućih odgovora je od 1 do 5)

U slučaju rada biblioteke, oba aspekta su ocenjena višim ocenama tj. preko 4 (Grafik 4). Uzevši u obzir ocene svih aspekata uslova studiranja, može se primetiti da je rad bibliotekara najbolje ocenjen.

Grafik 4. Prosečne ocene za rad biblioteke u okviru uslova studiranja na Filozofskom fakultetu (raspon mogućih odgovora je od 1 do 5)

Rad pojedinih studentskih organizacija je ocenjen prosečnim ocena, i prilično je ujednačeno ocenjen rad svih studentskih organizacija, uključujući i rad Studentskog parlamenta (Grafik 5).

Grafik 5. Prosečne ocene za rad studentskih organizacija u okviru uslova studiranja na Filozofskom fakultetu (raspon mogućih odgovora je od 1 do 5)

Iako je rad pojedinih studentskih organizacija ocenjen prosečnim ocenama i relativno ujednačenim, većina studenata (od 46,9% do 53,3%, videti Tabelu 1) ne poznaje rad ovih organizacija. Dakle, procene o radu ovih organizacija je dalo samo oko 50% studenata koji su popunjavali anketu. Pored toga, primetno je i da trećina studenata (29,7%) ne poznaje rad koordinatora studijskog programa ili godine, a moguće je i da nije upoznata s tim ko su koordinatori.

Tabela 1

Učestalost i procenat studenata koji ne poznaju određene aspekte uslova studiranja

Aspekti uslova studiranja	učestalost odgovora "nepoznato mi je" (%)
Rad koordinatora studijskog programa ili godine	29,7
Rad bibliotekara	9,9
Bibliotečki fond	14,2
Studentski web servis	2,5
Informativnost sajta Fakulteta	3,4
Rad zaposlenih u studentskoj službi	5,1
Organizacija rasporeda časova	4,2
Blagovremenost isticanja rasporeda ispita	3,1
Kapacitet učionica	3,8
Dostupnost savremenih sredstava na Fakultetu	7,4
Rad Studentskog parlamenta	46,9
Rad Saveza studenata Filozofskog fakulteta	48,6
Rad Studentske unije Filozofskog fakulteta	51,4
Rad Studentske asocijacije Filozofskog fakulteta	53,3
Ponuda u kantini Filozofskog fakulteta	10,4
Higijena na Fakultetu	2,5
Opšta ocena uslova studiranja	2,5

2.1.2. Razlike u evaluaciji kvaliteta uslova studiranja u zavisnosti od upisanog studijskog programa

U cilju sticanja uvida u razlike u ocenama kvaliteta uslova studiranja između studenata upisanih na pojedine studijske programe, analizirane su prosečne ocene za one aspekte uslova studiranja koji se razlikuju po izabranim naučno-obrazovnim oblastima studija, kao i opšta prosečna ocena uslova studiranja. Analiza je rađena samo za one studente koji su ocenjivali dati aspekt studiranja tj. nisu uzeti u obzir odgovori označeni kao "nepoznato". Zbog malog broja izlaznosti studenata, ocene studenata upisanih na studijske programe iz oblasti rusinistike, rumunistike i slovakistike nisu navedene.

Generalno su sve ocene iznad proseka, te je razlika samo u nijansama. Rad koordinatora studijske grupe ili godine najbolje su ocenjeni od strane studenata istorije i filozofije, pa potom studenata medijskih studija i slavistike, kao i psihologije (Tabela 2). Može se primetiti da se ocene razlikuju u odnosu na prethodnu akademsku godinu, što je verovatno rezultat toga što su izabrani novi

koordinatori na nekim odsecima, ali je vrlo moguće i to da je rad koordinatora korigovan na osnovu rezultata prethodnih anketa. Rad bibliotekara je najbolje ocenjen od strane studenata germanistike, srpskog jezika i književnosti i medijskih studija, što je donekle u skladu sa rezultatima za prethodnu akademsku godinu. Primetno je da nešto niže ocene u odnosu na ostale daju studenti hungarologije, mada su ocene i dalje u domenu prosečnih. Bibliotečki fond je najbolje ocenjen od strane studenata srpskog jezika i lingvistike, kao i slavistike, dok su studenti sociologije bibliotečki fond ocenili kao nešto siromašniji u odnosu na ocene studenata upisanih na studijske programe iz drugih obrazovno-naučnih oblasti. Studenti istorije su dali najviše ocene radu Studentske službe, organizaciji rasporeda časova, kapacitetu učionica što, uz visoke ocene koje su dali radu koordinatora i Studentske službe, čini da je njihova ukupna ocena opštih uslova studiranja najviša. Studenti anglistike takođe visoko ocenjuju blagovremenost isticanja rasporeda ispita i kapacitet učionica. Najniže ocene organizaciji rasporeda časova dali su studenti germanistike, a blagovremenosti isticanja rasporeda ispita studenti psihologije, komparativne književnosti i romanistike. Treba napomenuti da broj studenata koji su popunili anketu po studijskim programima, odnosno obrazovno-naučnim oblastima koje se na Fakultetu izučavaju, nije bio ujednačen, te da bi istaknute ocene trebalo uzeti s rezervom.

Tabela 2

Prosečne ocene različitih aspekata uslova studiranja u odnosu na upisani studijski program

Odsek	Koordinator	Bibliotekar	Bibliotečki fond	Stud. služba	Raspored časova	Blagovr. isticanja rasporeda ispita	Kapacitet učionica	Opšta ocena
Anglistika	4,11	4,58	4,17	4,08	2,93	3,96	4,11	3,92
Germanistika	3,94	4,69	4,20	3,71	2,81	3,02	3,50	3,66
Istorija	4,24	4,40	4,29	4,18	3,92	3,70	4,11	4,03
Komparativna književnost	3,86	4,11	4,21	3,89	3,20	2,75	4,13	3,59
Medijske studije	4,16	4,61	4,33	3,96	3,21	3,64	3,63	3,82
Pedagogija	4,05	4,40	4,12	3,92	3,06	2,66	3,60	3,78
Psihologija	4,14	4,43	4,10	3,93	3,21	2,72	3,68	3,69
Romanistika	3,72	3,54	3,73	3,92	2,96	2,75	3,56	3,45
Slavistika	4,16	4,35	4,37	4,03	3,15	3,89	3,68	3,80
Sociologija	3,89	3,65	3,61	3,86	3,15	3,44	3,81	3,58
Srpska književnost	3,90	4,30	4,23	4,01	3,06	2,92	3,82	3,80
Srpski jezik i lingvistika	3,97	4,63	4,44	3,92	3,15	3,40	3,61	3,87
Filozofija	4,20	3,99	4,11	3,97	3,77	3,46	4,01	3,90
Hungarologija	4,17	3,16	3,82	4,02	3,72	3,71	3,91	4,02

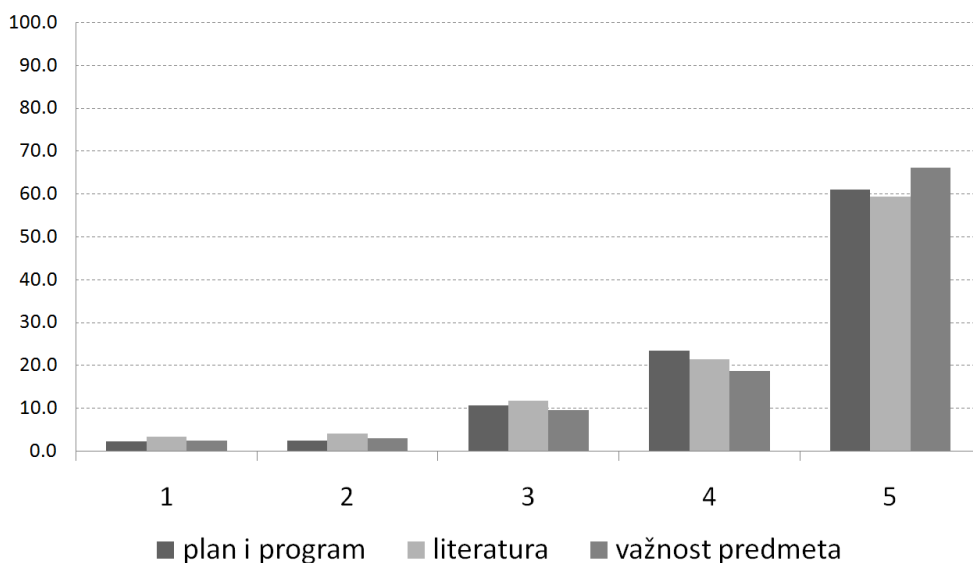
2.2. Rezultati evaluacije kvaliteta nastavnog procesa

Upitnik za evaluaciju kvaliteta nastavnog procesa sadrži tri grupe pitanja, koje se odnose na (1) kvalitet silabusa predmeta, (2) kvalitet organizacije i realizacije nastave i (3) kvalitet same nastave.

2.2.1. Kvalitet silabusa predmeta u studijskim programima

Kvalitet silabusa, odnosno programa pojedinačnih predmeta procenjivan je na osnovu tri pitanja od kojih se prvo odnosi na ocenu plana i programa predmeta, drugo na ocenu literature, a treće na ocenu značaja predmeta za studijski program. Studenti su na ova pitanja odgovarali ocenama od 1 (najniža) do 5 (najviša).

Procenti odgovora studenata na ova pitanja prikazani su na Grafiku 6. Ocene plana i programa, literature i važnosti predmeta su relativno ujednačene. Sva tri spekta kvaliteta silabusa su najčešće ocenjivana visokim ocenama: u 80 do 85% procena dobijene su najviše i vrlo dobre ocene (5 i 4), dok su najniže ocene dobijene u 2 do 3% procena. U odnosu na program i značaj predmeta, literatura je procenjena nešto lošije, dok je važnost predmeta procenjena najvećim brojem najviših ocena. Ovi rezultati u velikoj meri odgovaraju onima dobijenim u prethodnoj školskoj godini, s tim što su ove godine, na većem uzorku studenata, dobijene nešto više ocene.

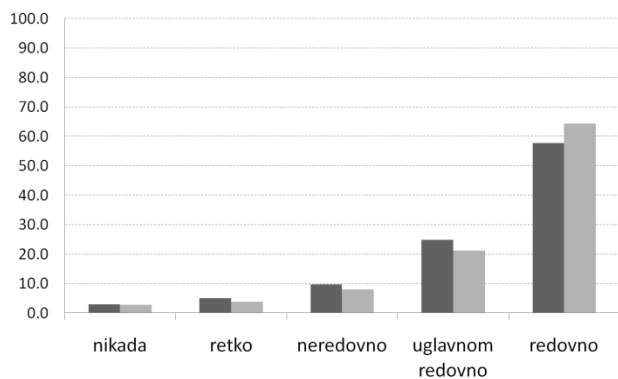
Grafik 6. Kvalitet predmeta u studijskim programima

2.2.2. Realizacija nastave

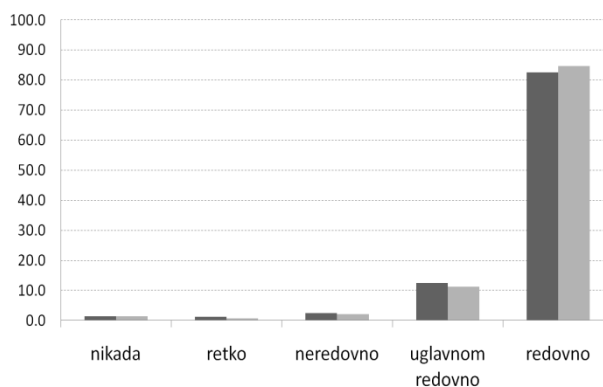
Kvalitet realizacije nastave procenjen je na osnovu tri pitanja, kojima se ocenjuje koliko student redovno pohađa nastavu i u kojoj meri se nastava i konsultacije redovno održavaju. Na ova pitanja studenti odgovaraju na petostepenoj skali, sa stepenima od “nikada” do “redovno”.

Na Grafiku 7 prikazane su distribucije odgovora studenata na ova pitanja. Realizaciju nastave i konsultacija studenti ocenjuju veoma visoko, odgovarajući u približno 95% procena da se nastava i konsultacije odvijaju redovno ili uglavnom redovno, što odgovara rezultatima prethodnih evaluacija. Odgovor da predavanja i vežbe posećuju redovno i uglavnom redovno dobije je u 80 do 85% procena studenata, što je nešto manje u odnosu na rezultate prošlogodišnje evaluacije gde je taj broj iznosio 85 do 90%. U skoro 3% procena studenti su odgovorili da oni sami nikada nisu posetili nastavu iz pojedinog predmeta. Ocena da se nastava iz pojedinih predmeta ne održava nikada dobijena je u oko 1.5% procena.

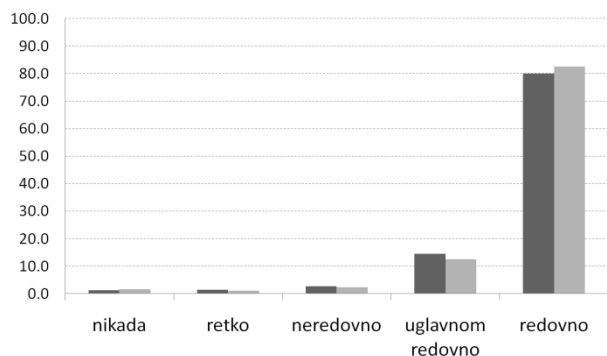
Časovi vežbi se ocenjuju nešto višim ocenama u odnosu na časove predavanja na svim pitanjima koja se odnose na realizaciju nastave, što je uočeno i u ranijim evaluacijama. Kruskal-Wallis-ov test pokazuje statističku značajnost ovih razlika. Najveća razlika postoji između pohađanja predavanja i vežbi – studenti redovnije posećuju časove vežbi u odnosu na časove predavanja.

nastavu iz ovog predmeta posećujem...

nastava se izvodi...

nastavnik održava konsultacije...

■ predavanja ■ vežbe

Grafik 7. Realizacija nastave

2.2.3. Kvalitet nastave

Kvalitet nastave procenjivan je na osnovu odgovora studenata na pitanja koja se odnose na jasnoću i razumljivost izlaganja gradiva, pripremljenost nastave, spremnost nastavnika da daje odgovore na postavljena pitanja, podsticanje aktivnog učešća studenata u nastavi, nastojanje nastavnika da nastavne sadržaje učini zanimljivim i korisnim, kao i korektnost nastavnika u odnosu sa studentima. Ove karakteristike nastave studenti procenjuju ocenama od 1 do 5. Osim pojedinačnih aspekata nastave, studenti daju opštu ocenu nastavnika, koja je takođe u rasponu od 1 do 5.

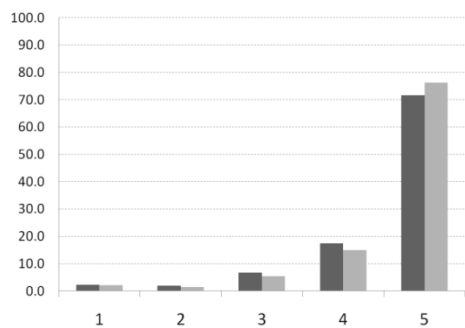
Tabela 3

Kvalitet nastave koja se sprovodi na predavanjima, vežbama i ukupno

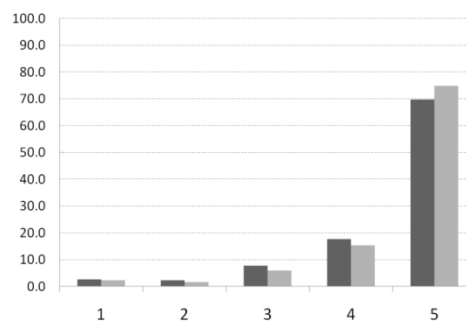
Aspekti procene kvaliteta nastave	Predavanja			Vežbe			Nastava ukupno		
	AS	SD	Mdn	AS	SD	Mdn	AS	SD	Mdn
jasno i razumljivo izlaže gradivo	4,54	0,88	5	4,62	0,83	5	4,57	0,86	5
nastava je dobro pripremljena	4,50	0,92	5	4,59	0,86	5	4,54	0,90	5
spreman da odgovora na pitanja	4,69	0,77	5	4,70	0,76	5	4,69	0,77	5
podstiče aktivnost studenata	4,51	0,94	5	4,63	0,83	5	4,56	0,90	5
nastavni sadržaj čini zanimljivim i korisnim	4,49	0,96	5	4,57	0,89	5	4,52	0,94	5
korektan u odnosu sa studentima	4,64	0,82	5	4,67	0,81	5	4,65	0,81	5
opšta ocena nastavnika	4,55	0,84	5	4,61	0,81	5	4,57	0,83	5
prosek svih ocena	4,56	0,88	5	4,63	0,83	5	4,59	0,86	5

Legenda: AS - aritmetička sredina, SD - standardna devijacija, Mdn - medijana (centralna vrednost)

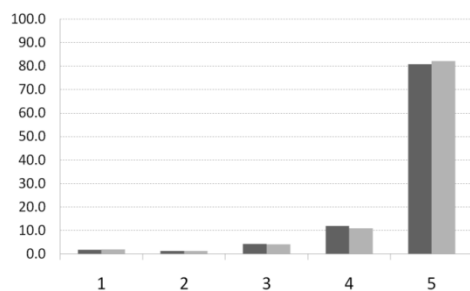
U Tabeli 3 prikazane su prosečne ocene kvaliteta nastave koja se sprovodi na časovima predavanja, časovima vežbi i svim časovima ukupno. Rezultati pokazuju da su nastavnici u najvećem broju slučajeva ocenjeni najvišim ocenama i da je na svim stavkama ankete najčešća dobijena ocena 5. Kao i u evaluaciji sprovedenoj prethodne akademske godine, najbolje su ocenjene spremnost nastavnika da daju odgovore na studentska pitanja i korektnost u odnosu sa studentima. Ostali aspekti kvaliteta nastave procenjeni su nešto bolje nego prethodne akademske godine, posebno podsticanje aktivnog učešća studenata na časovima predavanja i nastojanje nastavnika da nastavne sadržaje učini zanimljivim i korisnim. Takođe, u ovogodišnjoj evaluaciji u kojoj je učestvovao znatno veći broj studenata dobijene su konzistentnije, odnosno manje varijabilne ocene, na šta upućuju manje vrednosti standardnih devijacija.

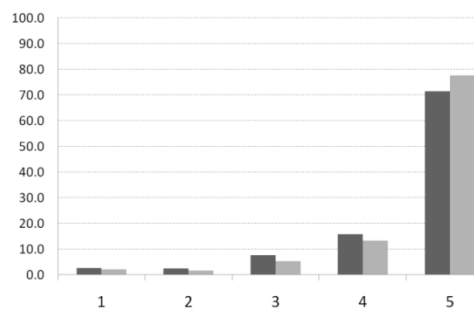
jasno i razumljivo izlaže gradivo

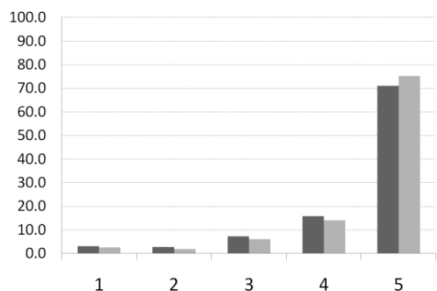
nastava je dobro pripremljena i organizovana

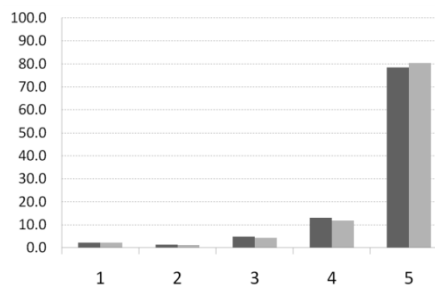
spreman da odgovora na pitanja

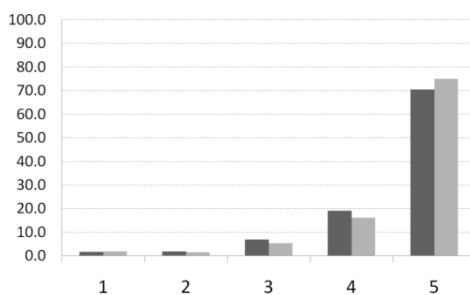
podstiče aktivno uključivanje u nastavu

trudi se da nastavni sadržaj učini zanimljivim i

korektan u odnosu sa studentima

opšta ocena nastavnika

■ predavanja ■ vežbe

Grafik 8. Distribucije procenata dobijenih ocena po pitanjima za predavanja i vežbe

Distribucije ocena prikazane na Grafiku 8 pokazuju zakrivljenost u smeru visokih ocena. Na svakom od pitanja najvišu ocenu dobilo je najmanje 70-80% procena nastavnika i saradnika, dok najniža ocena ni na jednom pitanju nije dobijena u više od 3% procena. Kao i u prethodnim evaluacijama, primetna je tendencija da su saradnici i nastavnici na vežbama procenjeni nešto višim ocenama u odnosu na nastavnike na predavanjima, naročito u aspektu podsticanja aktivnosti studenata i nastojanja da se nastavni sadržaji predstave zanimljivo i da se ukaže na njihov praktični značaj. Specifičnost nastave vežbi, gde postoje zahtevi za radom u malim grupama, interaktivnim oblicima nastave i sprovođenjem praktičnih zadataka, verovatno je u osnovi ovog rezultata.

Tabela 4

Konzistentnost ocena nastavnika na različitim pitanjima

Aspekti procene kvaliteta nastave	predavanja		vežbe		nastava ukupno	
	PC	OS	PC	OS	PC	OS
jasno i razumljivo izlaže gradivo	-0,91	0,91	-0,92	0,93	-0,91	0,92
nastava je dobro pripremljena	-0,90	0,90	-0,92	0,93	-0,91	0,91
spreman da odgovora na pitanja	-0,89	0,90	-0,91	0,93	-0,90	0,91
podstiče aktivnost studenata	-0,87	0,87	-0,90	0,91	-0,88	0,89
gradivo čini zanimljivim i korisnim	-0,91	0,91	-0,92	0,92	-0,92	0,91
korektan u odnosu sa studentima	-0,87	0,87	-0,90	0,91	-0,88	0,89
opšta ocena nastavnika	-0,93	0,94	-0,94	0,95	-0,94	0,94
objašnjena varijansa	5,63	5,69	5,90	6,00	5,73	5,80
proporcija objašnjene varijanse	0,80	0,81	0,84	0,86	0,82	0,83

Legenda: PC - prva glavna komponenta izolovana metodom komponentne faktorske analize,
OS – komponenta izolovana optimalnim skaliranjem

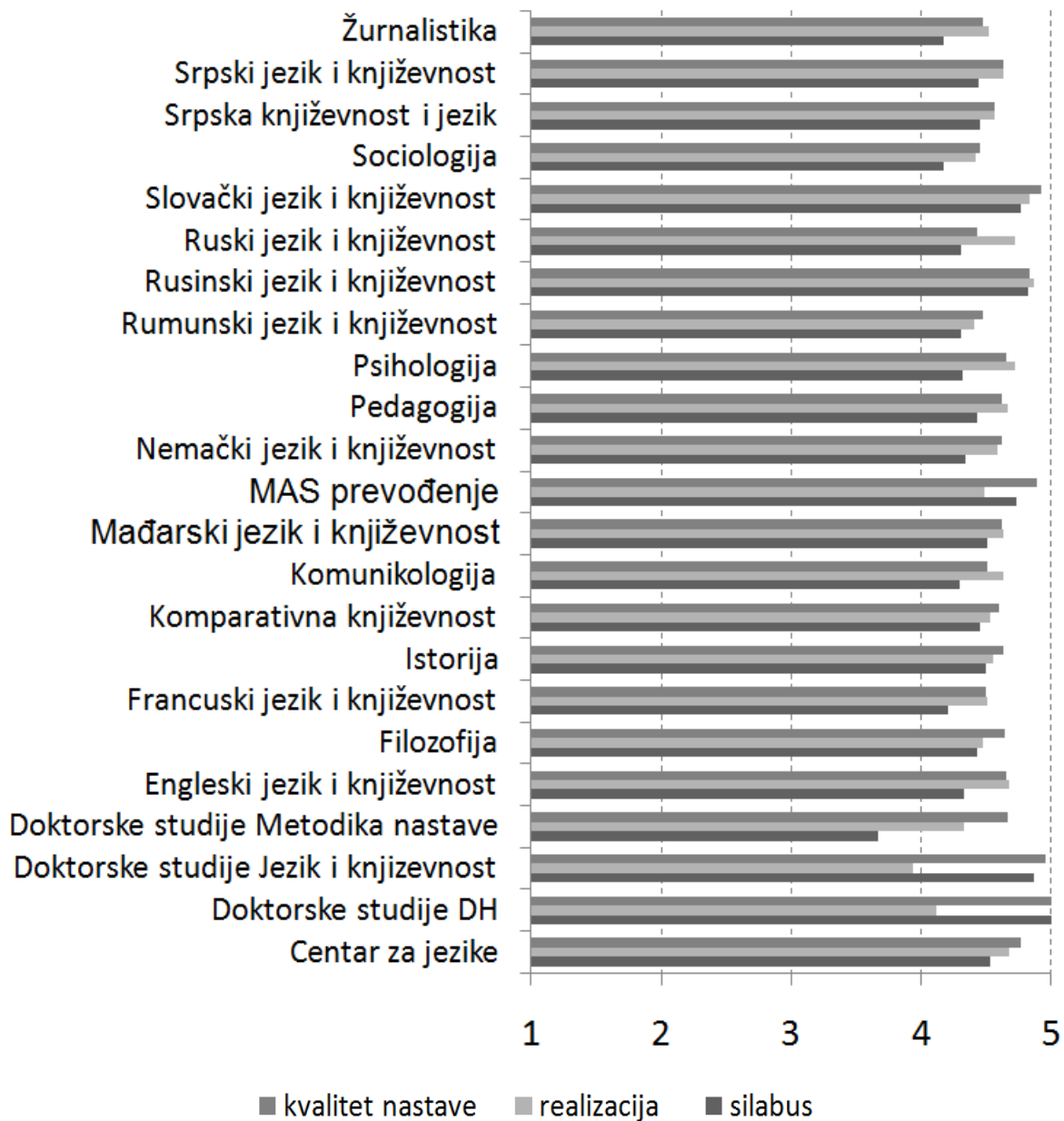
Konzistentnost različitih ocena nastavnika ispitana je postupcima faktorske analize i optimalnog skaliranja. Rezultati predstavljeni u Tabeli 4 pokazuju da su ocene nastavnika na pojedinačnim pitanjima međusobno relativno konzistentne i da se mogu predstaviti jednom sažetom merom. Ponovljeni su rezultati iz prethodnih analiza da je jedinstvenu ocenu nastavnika opravdano predstaviti

prosekom ocena dobijenim na pojedinačnim pitanjima, kao i opštom ocenom nastavnika koja je najbolji reprezent svih pojedinačnih ocena. Korelacije stavki sa izolovanim komponentama i obuhvati varijansi su nešto viših vrednosti u odnosu na rezultate dobijene u prethodnim evaluacijama, što je potvrda rezultata iz Tabele 3 da su na ovom, većem uzorku studenata dobijene i nešto konzistentnije procene.

2.2.4. Ocene nastave po profilima

Na Grafiku 9 prikazane su prosečne vrednosti ocena silabusa, realizacije i kvaliteta nastave po studijskim profilima. Profili su određeni na osnovu pripadnosti predmeta studijskim programima. Posebno su izdvojeni profili doktorskih interdisciplinarnih studija kao i profil nazvan Centar za jezike koji obuhvata nastavu stranog jezika za studente različitih usmerenja. Ocene silabusa, realizacije i kvaliteta nastave predstavljene su kao prosečne vrednosti ocena na pitanjima koja mere ove aspekte nastavnog procesa. Prosečna ocena kvaliteta nastave izračunata je bez opšte ocene nastavnika s obzirom na to da se pokazalo da je zasićena pojedinačnim pitanjima iz ove oblasti.

Rezultati pokazuju da nema velike razlike između profila u dobijenim ocenama - prosečne ocene za sva tri aspekta silabusa se većinom kreću oko 4.5. Nešto više ili niže ocene dobijene su za profile sa malim brojem procena, te se mogu smatrati manje pouzdanim. Takvi profili su doktorske studije Metodika nastave (1 procena), Interdisciplinarne doktorske studije u polju društveno-humanističkih nauka (3 procene), Jezik i književnost (61 procena), MAS Konferencijsko, audiovizuelno i stručno prevođenje (26 procena), Rusinski jezik i književnost (46 procena) i Slovački jezik i književnost (148 procena). Nastava Centra za jezike, koju pohađaju studenti različitih profila, ocenjena je slično kao nastava na zasebnim profilima - veoma visokim ocenama. Takođe, može se uočiti da se u većini profila silabusi ocenjuju nešto lošije u odnosu na kvalitet i realizaciju nastave.

Grafik 9. Prosečne vrednosti ocena silabusa, realizacije i kvaliteta nastave po studijskim profilima

2.3. Komentari studenata

Pored kvantitativnih indikatora i ocena koji su davali studenti prilikom evaluacije opštih uslova studiranja i kvaliteta nastavnog procesa, značajan aspekt evaluacije čine i otvoreni odgovori. Na kraju popunjene ankete, ostavljen je prostor za svakog studenta da slobodno napiše komentar, izrazi svoj kritički osvrt i ukaže da aspekte uslova studiranja koje smatra značajnim. Sprovedena je kvalitativna analiza dobijenih odgovora pri čemu je zapažen sličan trend u procenjivanju kao i tokom prethodnih akademskih godina.

Analizom komentara koji se odnose na opšte uslove studiranja, zaključeno je da se najveći broj kritika odnosi na raspored predavanja gde su studenti u prilici da imaju višesatne pauze između časova predavanja i vežbi. Takođe najveći broj studenata smatra da se raspored ispita objavljuje veoma kasno (što je posebno izraženo kod studenata psihologije), da su termini svih ispita uglavnom zakazani samo u rasponu od tri do pet dana, kao i da se ispiti sa iste godine studija i istog semestra organizuju u istom danu, što studentima otežava uspešno polaganje ispita u jednom ispitnom roku. Takođe, znatan broj komentara odnosio se na rad zaposlenih u Studentskoj službi, pri čemu je evidentno manje pozitivnih komentara a više onih koji se odnose na neadekvatnu saradnju sa studentima u odnosu na prethodne evaluacije.

Poseban aspekt jeste i web servis za studente za koji postoje sugestije da bi trebalo uvesti opciju "odjave ispita" i poboljšati njegov rad i u drugim aspektima. Studenti koji su izrazili mišljenje po pitanju cenovnika usluga na Fakultetu, smatraju da su usluge prijave ispita (posebno u apsolventskim rokovima), overe semestra, izdavanje uverenja i sl. visoke i da bi ih trebalo smanjiti. Znatan broj komentara odnosi se na ponudu u fakultetskoj kantini, za koju smatraju da je skupa i da nema dovoljno izbora zdrave hrane, voća i ponude za studente vegetarijance.

Zaključeno je da se analizom kvalitativnih podataka dobijaju slični podaci kao i analizom kvantitativnih i da studenti visoko procenjuju higijenu na Fakultetu, rad bibliotekara, dok su nezadovoljni rasporedom ispita i rasporedom časova.

Određeni broj studenata izrazio je nezadovoljstvo činjenicom da "moraju" da popune anketu kako bi prijavili ispite, i pri tome smatraju da se njenim popunjavanjem ništa ne menja i zaključuju da je to nepotrebno.

Analizom otvorenih odgovora i komentara koji se odnose na organizaciju nastave, zaključuje se da su studenti pozitivno ocenili profesore i asistente, kao i način organizacije predavanja i vežbi i korektnost u odnosu prema njima. Veći broj studenata daje izuzetno pozitivne komentare na stručni i pedagoški rad profesora i asistenata, što ide u prilog činjenici da su u većem broju komentare ostavljali oni studenti koji su želeli da iznesu pozitivnu ocenu i pohvale rad profesora i asistenata.

Međutim, u znatno manjem broju komentara studenata primetan je kritički stav prema organizaciji predavanja, literaturi koja se koristi i ocenjivanju tokom trajanja semestra. Naime, određen broj studenata smatra da predavanja nisu dovoljno korisna, zanimljiva i da ih ne angažuju u dovoljnoj meri. Takođe, ističu da se na pojedinim predavanjima čitaju nastavni sadržaji sa slajdova prezentacija ili iz knjiga i drugih nastavnih materijala. Navode i primere gde profesori malo vremena posvećuju obradi planiranih nastavnih sadržaja, a mnogo više vremena tokom nastave posvećuju drugim društvenim i privatnim temama.

Kada je u pitanju literatura, studenti izražavaju najveće nezadovoljstvo navodeći da je literatura preobimna, zastarela i često teška i nerazumljiva, kao i da nije u dovoljnoj meri povezana sa praktičnim i profesionalnim aspektima života i rada. Negativni komentari odnose se i na dostupnost literature koja im je potrebna za ispit, dok se određenim komentarima ipak ukazuje na to da je materijal koji profesori obezbeđuju vrlo koristan i zanimljiv.

U pogledu procenjivanja postignuća studenata, pozitivni komentari prevashodno se odnose na objektivnost i pravičnost profesora, kao i doslednost, dok su negativni upućeni na neujednačene i previsoke kriterijume, obim obaveza u odnosu na broj predisipitnih poena, nedostatak konkretnih uputstava šta se od studenata očekuje u okviru određenog predmeta i sl.

Sa druge strane, zaključeno je da su komentari koji se odnose na rad profesora, najčešće afirmativni i da studenti u velikoj meri pohvaljuju rad, trud i zalaganje profesora, kao i pozitivan i korektan odnos prema njima. Među pozitivnim osobinama posebno ističu harizmatičnost, posvećenost i predanost, kao i kreativnost profesora da na zanimljiv način predstavi nastavne sadržaje i podstiču interakciju tokom časa. U skladu sa tim, većina odgovora odnosi se na zanimljivost i značaj tema koje se obrađuju, način rada, kao i visoku stručnost profesora.

Prilikom analize otvorenih odgovora koje se odnose na organizovanje časova vežbi i rad asistenata, utvrđeno je da najveći broj studenata izražava opšte pozitivan stav i pohvaljuje rad

asistenata, kao i način rada na časovima vežbi. Studenti visoko ocenjuju rad asistenata ističući značaj davanja praktičnih primera i sticanja primenljivog znanja, kao i organizaciju nastave koja je interaktivna, dinamična i u velikoj meri angažuje studente.

U pogledu načina rada i stručnosti asistenata i profesora koji drže vežbe, posebno ističu znanje i stručnost, ali i izuzetno značajnim procenjuju i spremnost za pomoć i otvorenost saradnju, kao i korektan odnos prema studentima. Veliki broj komentara odnosi se na to da su časovi vežbi interesantni, da su asistenti posvećeni poslu, zainteresovani, sistematični i da zanimljivo izlažu nastavne sadržaje.

Međutim, kritike koje su upućene organizaciji časova vežbi i radu asistenata prevashodno se odnose na davanje povratne informacije. Studenti smatraju da bi povratna informacija trebalo da bude blagovremena, ali i adekvatna. Studenti navode da su kriterijumi za ocenjivanje prestrogi kada su u pitanju predispitne obaveze i da na pojedinim predmetima nema jasnih kriterijuma i objektivnih zahteva koje je potrebno ispuniti za određeni broj predispitnih poena. Takođe, smatraju da su vežbe na nekim predmetima suviše i da se bespotrebno ponavljaju nastavni sadržaji.

3. Završne napomene i smernice za naredne evaluacije

Uvođenje relativne obaveznosti učešća u evaluaciji akademske 2015/16. godine rezultiralo je znatno većim odzivom studenata u odnosu na prethodne akademske godine. Na većem uzorku studenata dobijene su pouzdanije procene koje se, međutim, ne razlikuju mnogo od onih dobijenih na prethodnim, manjim uzorcima. Ponovo su dobijene relativno visoke i usaglašene ocene za sve procenjivane aspekte kvaliteta studiranja: uslove studiranja, organizaciju, realizaciju i kvalitet nastave. Ponovljen je rezultat da su opšta i prosečna ocena pojedinačnih nastavnika dobri reprezentivi kvaliteta njihovog rada. Ponovo su dobijene više ocene za nastavu vežbi u odnosu na nastavu predavanja, kao i ocena studenata da su časovi vežbi ti koji su važniji za aktivno učešće i povezivanje znanja sa praktičnom primenom.

Izvesne razlike u odnosu na ranije evaluacije su ipak uočljive. Dobijene su nešto više ocene za skoro sve posmatrane aspekte nastavnog procesa. Takođe, studenti su izveštavali o nešto lošijem

sopstvenom prisustvu nastavi, što ukazuje na to da je sada evaluaciji pristupio veći broj studenata koji neredovno pohađa nastavu. Silabusi, iako i oni većinom procenjeni najvišom ocenom, nešto su lošije ocenjeni u odnosu na ostale aspekte nastave. Čini se da je ovo prostor za dalje unapređenje kvaliteta nastave, naročito u domenu literature koja se nudi i koja je na raspolaganju studentima.

Analiza ocena nastave po studijskim profilima, sprovedena ove godine po prvi put, pokazala je da studenti različitih usmerenja nastavni proces procenjuju relativno ujednačeno i uglavnom visokim ocenama.

Takođe, na osnovu komentara može se zaključiti da studentima nije na adekvatan način data mogućnost da ne pristupe popunjavanju ankete, tako da je značajan broj studenata bio nezadovoljan činjenicom što moraju da popune anketu kako bi bili u mogućnosti da prijave ispite. U skladu sa tim, komentari su pokazali da je određeni broj studenata nevoljno pristupio popunjavanju ankete. Još značajniji zaključak odnosi se na to da su anketu iz tih razloga morali popunjavati i studenti koji nisu prisustvovali nastavi, kao i da su ocenjivali nastavnike i asistente iako nikada nisu prisustvovali nastavi pojedinih predmeta.

Na osnovu analiziranih komentara studenata uočeno je da podaci o nastavnicima i asistentima koji realizuju nastavu iz pojedinih predmeta nisu u potpunosti ažurirani i da se dešava da su navedena imena nastavnika i saradnika koji ne drže nastavu iz konkretnog predmeta. Studenti su u takvim slučajevima procenjivali nastavnika koji im drži nastavu u komentarima navodili ime nastavnika na koga se ocene odnose.

Određeni broj komentara odnosio se i na bojazan studenata u vezi sa anonimnošću ankete, kao i sa mogućim efektima. Studenti su izrazili skeptičan stav o tome šta je uopšte cilj popunjavanja ovih anketa, šta se dešava sa rezultatima i da li se i na koji način oni upotrebljavaju za unapređenje kvaliteta studija.

Rezultate evaluacije bi bilo korisno javno prezentovati i tom prilikom posebno istaći da je evaluacija obavezna i za studente i za nastavno i nenastavno osoblje na Fakultetu. Studenti imaju obavezu da popune anketu, a nastavnici, saradnici i zaposleni u stručnim službama imaju obavezu da isplaniraju aktivnosti i sprovedu mere i postupke u cilju unapređenja kvaliteta rada iz svoje nadležnosti, u skladu sa ocenama, primedbama i predlozima studenata.